

ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ.Г.С.СКОВОРОДИ

На правах рукопису

ОВЧАРЕНКО Наталія Анатоліївна

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

13.00.01 - теорія та історія педагогіки

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків - 1994

ДВ 31.013

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі педагогіки Криворізького педагогічного інституту

- Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор Буряк В.К.
- Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АН України Шевченко Г.П.
кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АН України Євтух М.Б.

Провідна установа: Кіровоградський державний педагогічний інститут ім. В.К.Винниченка

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00777058 (Y)

Захист відбудеться "10" листопада 1994 р. о 13 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К.ІІЗ.24.02 по присудженню наукового ступеня кандидата педагогічних наук у Харківському державному педагогічному університеті ім.Г.С.Сковороди за адресою: ЗІОІ68, м.Харків, вул. Блюхера, 2, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського державного педагогічного університету ім.Г.С.Сковороди.

Автореферат розісланий "29" вересня 1994 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

С.Т.Золотухіна
С.Т.Золотухіна

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження. Оновлення системи освіти вищої педагогічної школи передбачає вирішення ряду проблем сучасної дидактики: удосконалення всіх форм та методів навчально-виховного процесу, виховання творчої особистості майбутнього вчителя, втілення передового педагогічного досвіду в практику педагогічного вузу. Однією із найважливіших проблем удосконалення навчального процесу в педагогічному вузі є пошук шляхів розвитку інтересу у майбутніх вчителів музики до професійної діяльності, до навчання.

Важливість формування інтересу до навчання у студентів педагогічних вузів полягає в тому, що пізнавальний інтерес відіграє роль цінного мотиву навчальної діяльності, а при відомих умовах стає стійкою рисою особистості і виявляє себе в допитливості, любові, потягу до знань, самостійності мислення, є основою для розвитку професійного інтересу.

Актуальність формування пізнавального інтересу у майбутніх вчителів до професійної діяльності визначається тим, що його становлення і розвиток ефективно впливає на процес навчання у вищій школі.

Питанням мотиваційно-потребової сфери, стимулам учбової діяльності особистості присвячено багато дослідницьких робіт психологів /Б.Г.Ананьєв, Л.І.Божович, О.К.Дусавицький, Н.В.Музьміна, В.М.Леонтьєв, В.М.Мясищев, С.Л.Рубінштейн, О.І.Щербakov, Т.М.Якобсон та інші/, педагогів /М.С.Агіян, О.А.Апраксина, М.Б.Євтух, Л.В.Кондрашова, О.Г.Мороз, В.О.Сластьонін, Р.І.Хмельок, Г.П.Шевченко, Г.І.Шукіна та інші/, соціологів /О.Г.Здромислов, Ю.У.Фохт-Вабушкін, А.Н.Соколов та інші/.

Деякі аспекти формування мотивації навчання досліджувалися українськими дидактами /В.К.Буряк, В.С.Веретельник, С.У.Гончаренко, Ю.І.Павленко, О.Я.Савченко, О.І.Чорний та інші/. Разом з тим в українській та зарубіжній літературі недостатньо висвітлені питання формування мотивації навчальної діяльності студентів педагогічних вузів. Не досліджено є і проблема формування пізнавального інтересу у майбутніх учителів музики до різних профільюючих дисциплін взагалі та до вокального класу зокрема.

Розвиток пізнавального інтересу у студентів педагогічних вузів до навчальної діяльності пов'язаний з необхідністю при-

щеплювати майбутнім вчителям прагнення постійно поповнювати свої знання за допомогою самоосвіти, виховувати їх внутрішню мотивацію до навчання в інституті.

Проблему формування пізнавального інтересу у студентів педагогічних вузів ми досліджували в зв'язку з навчальною діяльністю майбутніх вчителів музики, коли головний зміст їх життя знаходить своє відображення в поетапному обов'язковому переході від однієї сфери знання до іншої.

У майбутніх педагогів потреба в отриманні нових знань, застосуванні їх на практиці народжується завдяки інтересу до тієї чи іншої дисципліни.

"Деятельность с интересом отличается от деятельности, которой руководит чувство долга и ответственности, эмоционально-познавательным отношением, то есть, радостью познания. Если есть интерес к науке, технике, искусству, спорту, и если он развивается, то к желанию знать побольше о данном виде человеческой деятельности присоединяется желание овладеть ею и переживание радости во время занятий этой деятельностью. Работа с интересом дает значительно лучшие результаты, чем только по обязанности".¹

Вивчення педагогічного досвіду, результати констатуючого експерименту свідчать про те, що викладачі педагогічних вузів невідомо не беруть до уваги необхідність формування пізнавального інтересу у студентів. Дана проблема далеко не завжди успішно вирішується в практиці навчання на музично-педагогічних факультетах педагогічних вузів; це відноситься і до навчання майбутніх вчителів музики у вокальному класі.

Більшість опитаних нами майбутніх вчителів музики незадоволені рівнем своїх знань із предмету, рівнем свого інтересу до навчання у вокальному класі.

Ряд причин, а саме: недостатня кількість часу /один практичний урок на тиждень/ виділеного програмою для заняття з одним студентом, незмінні методи в арсеналі викладача при проведенні вокальних уроків, непослідовність і несистематичність у викладанні теорії та методики постановки голосу та інші причини - ведуть до того, що згасає інтерес у майбутніх вчителів музики до навчання у вокальному класі.

¹ Ушинский К.Д. Руководство к преподаванию по родному слову. - М.: АПН РСФСР, 1946. - С.66.

Таким чином, існують такі причини, що спонукали нас займатися даним дослідженням:

- недостатнє висвітлення проблеми формування пізнавального інтересу у майбутніх вчителів музики в психолого-педагогічній і методичній літературі;

- нерозробленість методики формування пізнавального інтересу у студентів музично-педагогічних факультетів у вокальному класі;

- недостатня кількість часу, відведеного програмою вищої школи на навчання майбутніх вчителів у вокальному класі.

Викладене вище і обумовило вибір теми нашого дослідження "Дидактичні умови формування пізнавального інтересу у майбутніх вчителів музики".

Об'єкт дослідження - процес формування пізнавального інтересу у майбутніх вчителів музики.

Предмет дослідження - дидактичні умови підвищення ефективності формування пізнавального інтересу у студентів музично-педагогічних факультетів до вокального класу.

Мета дослідження - розробити засоби підвищення ефективності підготовки майбутніх вчителів музики до професійної діяльності.

У дослідженні ми виходили з такої гіпотези : якщо навчальний процес у вокальному класі буде організований у відповідності з такими умовами як введення теоретичного матеріалу з методики постановки голосу дорослого співака та школяра, застосування на уроці музично-педагогічного аналізу вокального твору, навчання студентів вокальної імпровізації, то процес формування пізнавального інтересу у студентів музично-педагогічних факультетів буде більш ефективним, підвищиться професійний рівень майбутніх педагогів.

Завдання дослідження:

- проаналізувати стан досліджуваної проблеми в теорії та практиці вищої педагогічної школи;

- виявити та теоретично обґрунтувати дидактичні умови формування пізнавального інтересу у студентів музично-педагогічних факультетів;

- експериментально перевірити ефективність дидактичних умов формування пізнавального інтересу у майбутніх учителів музики;

- розробити методичні рекомендації з формування пізнавального інтересу до вокальної дисципліни у майбутніх педагогів.

Методичною і теоретичною основою дослідження є діалектико-матеріалістична теорія пізнання, закономірності розвитку народної освіти, концепція соціальної діяльнично-творчої сутності, особистості, взаємозв'язку її професійного і загального розвитку.

У дослідженні ми використовували теоретичні положення психологів /Б.Г.Ананьєв, Л.І.Божович, Л.С.Виготський, О.К.Дусавицький, О.М.Леонтьєв, В.М.Мясищев, С.Л.Рубінштейн, В.О.Щербаков/, педагогів /М.С.Агікян, О.А.Апраксина, Б.Б.Асаф'єв, Л.В.Кондрашова, Н.В.Кузьміна, В.О.Сластьонін, О.Г.Мороз, Р.І.Хмелюк, Г.І.Шукіна, В.Л.Яворський/, а також Державної національної програми "Освіта" /"Україна XXI століття"/.

У процесі реалізації завдань дослідження на всіх його етапах застосовувалися методи, що пов'язані між собою: узагальнення педагогічного досвіду з даної проблеми, педагогічне спостереження, опитування /анкетування та інтерв'ювання/ викладачів та студентів, бесіди з ними, педагогічний експеримент, аналіз власної педагогічної діяльності /вчитель музики в школі та викладач вокального класу у педагогічному вузі/.

Дисетаційне дослідження проводилося в два етапи.

На першому етапі /1989 - 1990 рр./ опрацьовувалась соціолого-філософська, психолого-педагогічна література з проблеми, визначалася структура та технологія дослідження, здійснювався констатуючий експеримент. Результати констатуючого експерименту дали змогу визначити місце пізнавального інтересу в структурі мотивації навчання майбутніх вчителів музики, а також причини, що зумовлюють розвиток інтересу студентів до процесу навчання у вокальному класі.

Другий етап /1990-1993 рр/ дослідження складався з двох частин експериментальної роботи.

Змістом першої частини було проведення формуючого педагогічного експерименту в Кіровоградському, Мелітопольському та Кіровоградському педагогічних інститутах. Протягом трьох років викладачі вокального класу музично-педагогічних факультетів вищезказаних вузів запроваджували на практиці розроблені нами дидактичні умови формування пізнавального інтересу в майбутніх вчителів музики. Проведення контрольних робіт та заходів для визначення рівня знань та пізнавального інтересу у студентів експериментальних та контрольних груп, підведення підсумків експерименту становили другу частину експериментальної роботи.

Наукова новизна дослідження:

- теоретичне обґрунтування особливостей формування пізнавального інтересу у майбутніх вчителів музики;
- розробка системи методичних завдань для реалізації дидактичних умов формування пізнавального інтересу у майбутніх вчителів музики до вокального класу;
- визначення критеріїв та виявлення рівнів /"високий", "середній", "низький"/ розвитку пізнавального інтересу у студентів;
- виявлення відповідності рівня знань рівню пізнавального інтересу майбутніх педагогів.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що педагогіка вищої школи доповнюється і збагачується знаннями про мету, зміст та засоби формування пізнавального інтересу у майбутніх вчителів музики.

Практичне значення дослідження:

- розроблена методика діагностики рівня сформованості пізнавального інтересу в студентів музично-педагогічних факультетів;
- запропоновані методичні рекомендації, система завдань яких направлена на формування інтересу до навчання у майбутніх вчителів музики.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалися на республіканських науково-теоретичних та науково-практичних конференціях, в Криворізькому педінституті /1992 р./, Уманському педінституті ім.П.Тичини /1993 р./, Українському педагогічному університеті ім.М.П.Драгоманова /1993 р./, на засіданнях кафедри педагогіки, психології, методики музичного виховання, співу та хорового диригування, вокальних секцій Криворізького, Кіровоградського, Мелітопольського педагогічних інститутів, на факультеті перепідготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Київського педагогічного університету ім.М.П.Драгоманова.

На захист винесено:

1. Теоретичні положення щодо формування пізнавального інтересу у студентів педагогічних вузів.
2. Критерії для визначення рівня сформованості пізнавального інтересу, програма його формування.
3. Результати експериментального дослідження формування пізнавального інтересу в студентів музично-педагогічних факультетів.

4. Умови формування пізнавального інтересу у майбутніх вчителів музики, відповідна їм система методичних завдань, що ефективно впливає на підвищення рівня знань, пізнавального інтересу студентів, на відношення їх до вокального класу, до майбутньої професії.

СТРУКТУРА ТА ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновку, списку використаної літератури.

У вступі обґрунтована актуальність проблеми дослідження, визначені об'єкт, предмет, мета, гіпотеза дослідження, сформульовані завдання, названі основні методи дослідження.

У першому розділі "Теоретичні основи формування пізнавального інтересу" розкрито суть поняття пізнавального інтересу, дається огляд і аналіз основних джерел з проблеми дослідження.

Формування пізнавального інтересу майбутніх вчителів музики розглядається в дослідженні з позиції загальної теорії розвитку, тобто, процес навчання, направлений на керівництво і управління пізнавальною діяльністю студентів, лежить в основі виховання і розвитку їх пізнавальних інтересів.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях все більше й більше зветься увага на особистість людини, на ті внутрішні процеси, які породжуються у неї діяльністю, спілкуванням і спеціальними педагогічними діями. Аналіз результатів ряду досліджень свідчить про існування різних точок зору щодо визначення суті пізнавального інтересу, класифікації пізнавальних інтересів, виявлення умов формування інтересу до навчання. Так, наприклад, М.С.Агікян, М.І.Алексеева, В.К.Буряк, В.С.Веретельник, Р.І.Хмелюк, Г.І.Шукіна та інші розглядають пізнавальний інтерес, як мотив навчальної діяльності, що являє собою направленість особистості на визначену мету, на пізнання однієї чи кількох галузей та їх предметної сторони, а також на процес діяльності. Така направленість має тенденцію поглиблюватись в сутність змісту що вивчається.

Теоретичному обґрунтуванню пізнавального інтересу, як стійкої риси особистості, засобу навчання, цінного мотива навчаль-

ної діяльності присвятили свої праці Л.І.Гожович, О.К.Дусавицький, Н.В.Кузьміна, О.М.Леонтьєв, Р.С.Немов, О.І.Щербаков та інші. В їх дослідженнях пізнавальні інтереси класифіковані за такими ознаками:

- за ступенем їх розвитку і оформленості структури: зацікавленість, допитливість, узагальнений широкий інтерес, неконцентрований, ізольований, ведучий, спеціальний, вузький тощо;
- за змістом: учбовий, громадський, трудовий, естетичний, спортивний тощо;
- за направленістю: практичний, теоретичний.

У дусі нового педагогічного мислення розглянуто пізнавальний інтерес, як єдність емоційних, інтелектуальних та вольових якостей особистості. В той же час на практиці навчання у вищій педагогічній школі спостерігається усталена тенденція до розгляду формування пізнавального інтересу, як тільки інтелектуального процесу. На підставах узагальнення результатів вивчення педагогічного досвіду в дослідженні дається теоретичне обґрунтування і практична розробка дидактичних умов формування пізнавального інтересу, що ефективно впливають на розвиток емоційного, інтелектуального та вольового потенціалу майбутніх вчителів музики.

Це такі умови, як:

- введення теоретичного матеріалу з методики постановки голосу дорослого співака та школяра;
- застосування музично-педагогічного аналізу вокального твору;
- навчання студентів вокальної імпровізації.

Дані дидактичні умови базуються на тих загальнопедагогічних умовах формування інтересу до навчання, котрі характерні при вивченні будь-якого предмету:

- навчальний процес повинен проходити з опором на оптимальний рівень розвитку особистості;
- навчальний процес повинен базуватися на активну розумову діяльність студента;
- ефективність навчального процесу залежить від атмосфери під час навчання, від характеру спілкування між викладачем і студентом та між самими студентами.

Процес формування пізнавального інтересу залежить від багатьох чинників: соціального середовища, особистості педагога та

рівня викладання, соціального досвіду особистості, її психофізіологічних властивостей, внутрішньої мотивації – які впливають на потребу до педагогічної діяльності, нахили, ідеали, ціннісні орієнтації, пов'язані із ставленням майбутнього вчителя до педагогічної діяльності.

У другому розділі "Дослідно-експериментальна робота з формування пізнавального інтересу у студентів музично-педагогічних факультетів педагогічних вузів" дається аналіз констатуючого експерименту, який був спрямований на визначення місця пізнавального інтересу в структурі мотивації навчальної діяльності майбутніх учителів музики, на виявлення причин, що зумовлюють інтерес до предмету. Висвітлюється методика педагогічного експерименту, направленою на створення такої пізнавальної діяльності, яка б дала можливість ефективно впливати на рівень пізнавального інтересу у майбутніх педагогів, на їх відношення до навчання у вокальному класі.

Дані аналізу нашого спостереження щодо визначення місця пізнавального інтересу в структурі мотивації навчальної діяльності в майбутніх учителів музики свідчать про те, що інтерес до навчання в вокальному класі не займає значного місця в структурі мотивації студентів. Та і сама мотивація навчання до вокальної дисципліни у майбутніх учителів музики знаходиться на низькому рівні. Це зумовлено тим, що з вокальним класом студенти музично-педагогічних факультетів знайомляться під час навчання в вузі. Пізнавальний інтерес до цього важливого предмету в них неформовано, тоді як до інших профільюючих дисциплін /спеціальний інструмент, сольфеджіо, гармонія, музична література, хоровий клас/ інтерес до навчання з'являється та розвивається в музичній школі, музичному училищі. Саме тому на низькому рівні розвитку і знаходиться вся система мотивації до навчання майбутніх учителів музики в вокальному класі (що включає в себе ще ряд інших мотивів). Лише у 52,2% із опитаних студентів музично-педагогічних факультетів пізнавальний мотив до навчання є ведучим у вокальному класі. Друге місце в структурі мотивації навчальної діяльності студентів займають особисті мотиви, котрі пов'язані з життєвими планами майбутніх учителів.

Види мотивів навчання студентів рідко проявляються у "чистому вигляді", вони об'єднані, як правило, у визначені індивідуальні комплекси.

Показники успішності майбутніх вчителів знаходяться у прямій залежності від рівня розвитку їх мотиваційно-потребової сфери. Успішна навчальна діяльність відображає реалізацію пізнавальних інтересів, здійснення особистих планів.

У дослідницькій роботі виявлені причини, що зумовлюють інтерес до пізнання:

- рівень методики викладання /науковість, достовірність, насиченість, емоційність, зв'язок із життям, висвітлення питань з історії вокальної педагогіки, виховання на прикладі життя та діяльності видатних співаків і т.п./;

- рівень сформованості в студентів уміння самостійно набувати знання та застосовувати їх на практиці;

- особисті якості викладача;

- зміст навчального матеріалу.

Проведене дослідження показало, що вокальний клас відносять до числа цікавих предметів 50,8% студентів першого курсу, 54,3% - другого, 42,5% - третього, 52% - четвертого, 53,7% - п'ятого курсів. На старших курсах зафіксовано найнижчий процент студентів, які відносять вокальний клас до одного з найцікавіших предметів - 12,8% на четвертому і 12,6% на п'ятому курсах.

Виявлення динаміки росту пізнавального інтересу до вокальної дисципліни у студентів музично-педагогічних факультетів з першого по п'ятий курси не показало істотних змін. Слід зазначити, що для студентів перших та других курсів значну роль у виникненні інтересу до предмету відіграють: новітність невивчаємої раніше дисципліни, застосування на практичних уроках наочностей, самостійне виконання завдань, особисті якості викладача. На старших курсах, крім перелічених, - розуміння значення знань з даної дисципліни.

Вивчення причин, зумовлюючих відсутність інтересу до вокального класу показало, що перше місце займає відповідь: "Не цікавлюсь предметом тому, що подобається інший". Значний процент студентів називають такі причини, як: "предмет дуже важкий для сприйняття", "недостатній рівень теоретичної підготовки", "слабкі вокальні дані", "нецікаве викладання". Звертає на себе увагу значна кількість студентів, пояснюючих відсутність інтересу до предмету невмінням самостійно виконувати завдання. Студенти старших курсів називають також в ряді причин, зумовлюючих низький

інтерес – "пропущення в знаннях та уміннях за роки навчання на перших-третьох курсах". Процент таких студентів особливо великий на п'ятому курсі і становить 27% від числа опитуваних. Дані причини є перешкодою при вивченні вокальних творів і негативно впливають на відношення майбутніх учителів музики до вокального класу.

На основі результатів констатуючого експерименту нами зроблений висновок про необхідність перебудови методів навчання у вокальному класі на музично-педагогічних факультетах педагогічних вузів. Саме таким прогресивним кроком впереду розроблені нами дидактичні умови формування інтересу до навчання.

Дослідно-експериментальна робота щодо формування пізнавального інтересу в майбутніх вчителів музики проводилась на базі музично-педагогічних факультетів Кіровоградського, Мелітопольського, Криворізького педагогічних вузів. В експерименті брали участь 120 майбутніх учителів музики. Нами було проведено більш як 300 уроків з вокального класу. Формуючий експеримент проводився в два етапи. На першому етапі була введена в процес навчання методика з формування пізнавального інтересу в майбутніх вчителів музики, відповідна розробленим дидактичним умовам. На другому – проведення контрольних робіт, котрі давали зріз знань із теорії розвитку та охорони співчого голосу, а також контрольних заходів /контрольні уроки, заліки, екзамени/, де студенти виконували вокальні твори. Це все було матеріалом для підведення підсумків експериментальної роботи.

Щоб виявити рівень розвитку пізнавального інтересу в майбутніх учителів музики, нами розроблені такі критерії:

- пізнавальна активність студентів, наявність питань до викладача, які потребують виявлення причинно-наслідкових зв'язків, розкриття закономірностей та залежностей;
- уміння самостійно робити висновки та узагальнення;
- прагнення самостійно переборювати труднощі навчання;
- усвідомлене відношення майбутніх вчителів музики щодо необхідності розвитку свого пізнавального інтересу.

Низький рівень визначається за такими показниками: пізнавальна пасивність, відсутність у студента питань до викладача з предмету; відсутність самостійної роботи, уваги на уроці; бездіяльність, відсутність прагнення переборювати труднощі навчан-

ня; неусвідомлене відношення студента до значення пізнавального інтересу в житті людини.

Середній рівень - пізнавальний інтерес майбутнього вчителя потребує активності і цілеспрямованості; самостійна робота студента залежить від ситуації; переборення труднощів можливо тільки за допомогою викладача; неповне усвідомлення значення розвитку пізнавального інтересу.

Високий рівень пізнавального інтересу характеризується пізнавальною активністю; обізнаність студента не тільки з програмного матеріалу вокального класу, а й інтенсивна творча робота в класі, прагнення самостійно зробити висновки, переборення труднощів навчання; усвідомлене відношення майбутнього вчителя музики щодо розвитку свого пізнавального інтересу; вільний час віддається вокальному предмету.

Виходячи з вищевказаного слід відзначити, що змістом першого етапу дослідження було проведення експериментальних уроків, де застосовувалися системи методичних завдань з формування пізнавального інтересу майбутніх вчителів музики.

Відмінність експериментальних уроків від звичайних полягало в тому, що крім постійної навчальної роботи, а саме, співу вправ, вокалізів, вокальних творів, ми відводили по п'ять хвилин на систему завдань, що відповідають кожній дидактичній умові. Процес формування інтересу до навчання майбутніх вчителів музики в вокальному класі має свої особливості. Це перш за все, висування творчих пізнавальних завдань. Так, наприклад, дидактичній умові, введенню на уроці теоретичного матеріалу з методики постановки голосу, відповідає три види завдань: перший - тести; другий - вимагав від студентів уміння показати протиріччя між відомими раніше висновками і новими фактами; завдання третього виду вимагали вирішення суперечностей між теоретичними знаннями і практичною неможливістю її реалізації. Досліджуючи експериментально, яким чином перелічені види завдань забезпечують єдність теорії та практики і, тим самим, впливають на розвиток пізнавального інтересу у студентів, нами розроблені такі рекомендації:

- завдання повинні бути професійно важливими для студентів;
- матеріал повинен бути цікавим і змістовним;
- обсяг робіт повинен бути достатньо важким, але викликати активну розумову діяльність.

Кожній дидактичній умові відповідають розроблені нами оригінальні системи завдань, які підвищують інтерес студентів до предмету. Недостатня кількість часу, відведеного програмою вищої школи на навчання студентів у вокальному класі зумовило те, що при введенні теоретичного матеріалу ми йшли по шляху об'єднання невеликого кола проблем у центральні теми. Таких центральних тем на кожному курсі небагато, але вони містять в собі відповіді на ряд питань. В таблиці показано послідовність викладення теоретичного матеріалу на першому курсі, що дає глибоку теоретичну базу майбутнім учителям музики.

Таблиця I

Побудова системи тем для першого курсу

№ : п/п:	Центральні теми	№ : :п/п:	Теми, що входять в зміст центральних тем
1	Про нейрофізіологію співака	1/	Міоеластична та нейрохронаксічна теорії звукоформування
		2/	Психофізіологія співака
		3/	Особливості психофізіології дітей молодшого, середнього, старшого шкільного віку
2	Російські вокальні школи XIX століття	1/	Метод концентричного розвитку голосу М.І.Глінки
		2/	Принципи виховання голосу А.С.Варламова, К.Еверарді, Ф.Памперті, Т.Ломакіна
		3/	Принципи виховання дитячого голосу Д.М.Заріна
3	Голос і його якості	1/	Побудова голосового апарату дорослого співака і дитини молодшого шкільного віку
		2/	Тембр, вібрато, регістри голосу, сила звучання
		3/	Атака звуку та її види
		4/	Дихання, типи дихання
4	Резонаторний апарат співака	1/	Сутність поняття "резонаторний апарат співака": головне резонування, грудне резонування, змішане резонування
		2/	Особливості резонаторного апарату молодших школярів

Викладення теоретичного матеріалу, об'єднаного логічно в теми-блоки, поданого в формі тестів та проблемних завдань викликало інтерес до навчання у студентів.

Слідуючою умовою, впливаючою на появу і розвиток пізнавального інтересу в майбутніх учителів музики, є введення на уроці музично-педагогічного аналізу вокального твору, що потребує самостійної роботи студентів. Такий аналіз включає в себе:

- історико-стилістичний аналіз;
- аналіз поетичного тексту та взаємозв'язок його з музичним викладенням;
- аналіз музично-виразних засобів;
- аналіз виконавських засобів;
- вокально-технічний аналіз;
- педагогічний вплив твору на виконавця та слухача.

Дана дидактична умова викликала цікавість у студентів, бо вона дає ключ до оволодіння вокальним твором.

Третью умовою з формування пізнавального інтересу в майбутніх учителів музики є навчання їх вокальної імпровізації.

Система навчання вокальної імпровізації виглядає наступним чином:

I курс

1. Ритмо-інтонація.

II курс

2. Простий мотив.

II курс

3. Створення мелодії.

IV курс

4. Варіювання теми.

V курс

5. Варіювання фактури.

Застосування імпровізації у вокальному класі дає ефективні результати: скорочує шлях оволодіння співокими навичками, розвиває емоційно-образну сферу, викликає інтерес до предмету.

Другий етап експериментального дослідження полягає у проведеному контрольних робіт, контрольних заходів та підведенні підсумків експерименту.

Результати контрольних робіт показали, що успішність навчання студентів експериментальних груп значно вища, ніж студентів

контрольних груп. Студенти трьох експериментальних груп виконали контрольні роботи на "відмінно" - 30%, "добре" - 54%, "задовільно" - 16%, тоді як студенти трьох контрольних груп отримали оцінки: "відмінно" - 16%, "добре" - 33%, "задовільно" - 36%, "незадовільно" - 15%.

Після проведення контрольних робіт та контрольних заходів нами були виявлені рівні знань студентів.

Перший рівень - студенти з відмінними та хорошими знаннями, другий рівень - з задовільними, третій - з незадовільними.

Таким чином, до першого рівня відноситься 84% студентів експериментальних груп і 49% - контрольних; до другого, відповідно 16% і 36%, до третього - 15% студентів контрольних груп. Визначивши рівень знань та врахувавши критерії, ми виділили три рівні розвитку пізнавального інтересу у студентів до вокального класу.

До високого рівня розвитку пізнавального інтересу були віднесені студенти з відмінними і хорошими знаннями, що відповідають критеріям високого рівня - 82% студентів експериментальних і 46% - контрольних груп.

До середнього рівня - 18% студентів експериментальних і 38% - контрольних груп.

До низького рівня - 16% студентів контрольних груп.

Результати експерименту показали, що в експериментальних групах відсутні студенти із низьким рівнем пізнавального інтересу. Це свідчить про ефективність дидактичних умов, що прямо впливають на підвищення інтересу майбутніх педагогів до навчання у вокальному класі, на їх відношення до процесу навчання.

Виявивши рівень знання та рівень розвитку пізнавального інтересу майбутніх учителів музики слід відзначити, що між ними існує відповідність.

Повну картину кореляції рівня знань студентів рівню розвитку пізнавального інтересу дав аналіз інтерв'ю, взятих у викладачів експериментальних і контрольних груп. Викладачі вокального класу відмітили, що з підвищенням рівня знань у студентів позвивався інтерес до навчання, а нова система методичних завдань сприяла покращенню відношення майбутніх вчителів до відомих раніше форм і методів навчання у вокальному класі /таблиці 2 і 3/.

Таблиця 2

Порівняльні результати відповідності
рівня знань рівню пізнавального інтересу
студентів контрольних та експериментальних
груп

№ п/п:	Рівень знань	Результати контрольних робіт / в % /	експериментальна група
1	Перший /студенти з відмінними і хорошими знаннями/	49	84
2	Другий /задовільний/	36	16
3	Третій /незадовільний/	15	-

Таблиця 3

№ п/п:	Рівень пізнавального інтересу	Результати, відповідні критеріям / в % /	контрольна група: експеримент. група
1	Високий	46	82
2	Середній	38	18
3	Низький	16	-

Таким чином, дослідження з формування пізнавального інтересу у майбутніх вчителів музики привело нас до таких висновків:

І. Пізнавальний інтерес займає провідне місце в структурі мотивації навчальної діяльності майбутніх вчителів музики /52,2%/. Проте рівень розвитку мотивації навчальної діяльності взагалі і рівень розвитку пізнавального інтересу в даному випадку знаходиться у студентів музично-педагогічних факультетів на низькому рівні.

Головними причинами низького рівня пізнавального інтересу у студентів є: а/ недостатньо високий рівень методики викладання; б/ незадовільний стан самостійної навчальної діяльності майбутніх вчителів; в/ незацікавленість викладача в організації

навчальної діяльності студентів у вокальному класі; г/ особисті якості педагога.

2. Рівень пізнавального інтересу у студентів від першого до п'ятого курсу залишається майже незмінним. Констатуючий експеримент показав відсутність цілеспрямованого педагогічного впливу на формування пізнавального інтересу. Що це свідчить нерівномірність розвитку пізнавального мотиву в майбутніх учителів музики.

3. В результаті проведеного експерименту з формування пізнавального інтересу в майбутніх учителів музики ми виявили, що рівень знань студентів відповідає рівню розвитку пізнавального інтересу до процесу навчання.

Виняток складає невеликий процент студентів з високим рівнем знань /22%, які мотивують своє відношення до навчання не пізнавальним інтересом, а почуттям обов'язку, честолюбства, відповідальності і т.п. Під дією цілеспрямованого педагогічного впливу на формування пізнавального інтересу більшість студентів експериментальних груп стали позитивно відноситися до навчального процесу у вокальному класі.

4. Дидактичні умови формування пізнавального інтересу в студентів музично-педагогічних факультетів педагогічних вузів, а саме, введення теоретичного матеріалу з методики постановки голосу, застосування музично-педагогічного аналізу вокального твору, навчання студентів вокальної імпровізації ефективно впливають на підвищення їх рівня знання, пізнавального інтересу. Дані умови дають позитивні результати, якщо застосовуються в комплексі.

Студенти експериментальних груп із цікавості відносяться до творчих, пошукових завдань. Тоді як студенти контрольних груп віддають перевагу репродуктивним.

Результати та висновки дослідження мають безпосередній вихід у педагогічну теорію і практику. Вони можуть бути використані викладачами вузів при підготовці методичних посібників, рекомендацій для студентів.

Таким чином, вклад дисертанта полягає в тому, що педагогічна наука вищої школи доповнюється і збагачується теоретичними знаннями про особливості, мету, зміст, засоби формування пізнавального інтересу студентів педвузу; а також - практичними знаннями щодо діагностики рівня сформованості пізнавального інтересу та методики його формування в майбутніх учителів музики до навчання у вокальному класі.

Основний зміст дисертації розкритий в таких публікаціях:

Активізація творчих здібностей - умова формування професіоналізму майбутніх учителів музики /у вокальному класі/ //Формування професіоналізму майбутніх педагогів в умовах педагогічного вузу: Тези доповідей та повідомлень науково-практичної конференції. В 2 ч. - Кривий Ріг, 1992. - Ч.І. - С.35-37.

Деякі аспекти виховання майбутніх учителів музики на ідеях миру //Виховання учнівської молоді в дусі миру і взаємопорозуміння. - Рівне, 1992. - 212-213.

Формування духовності майбутнього вчителя музики на матеріалі української народної пісні //Формування творчої особистості вчителя для оновленої національної школи: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. В 2 ч. - Умань, 1993. - Ч.І. - С.181-182.

Деякі аспекти формування пізнавального інтересу майбутніх вчителів музики у вокальному класі //Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності: Тези Всеукраїнської наукової конференції. - Київ, 1993. - С.134-136.

4/06/93

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

454118

Ав 31.019
Ав 31.019

Підписано до друку 28.08.94 р.
Формат 60x84 1/16
Папір тип. Друк. арк. 0,8
Тир. 100 примір.
Замовлення № 57, друкарня НІГРІ
324086, м.Кривий Ріг, пр.Гагаріна, 57